

UCHWAŁA

Dnia 7 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa B. D.
przeciwko D. K.
o zapłatę,
po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym
w dniu 7 kwietnia 2016 r.,
zagadnienia prawnego przedstawionego
przez Sąd Okręgowy w K.
postanowieniem z dnia 16 grudnia 2015 r.,

"1. Czy jest dopuszczalne podjęcie i prowadzenie postępowania, zawieszono na podstawie art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c., w części odnoszącej się do powództwa o zasądzenie należności z tytułu odsetek ustawowych od wierzytelności podlegającej zgłoszeniu do masy upadłości, za okres po ogłoszeniu upadłości, w sytuacji, kiedy w toczącym się i niezakończonym postępowaniu upadłościowym wierzytelność została umieszczona na liście wierzytelności?
2. Czy w stosunku do samego dłużnika biegają odsetki ustawowe za opóźnienie od wierzytelności, podlegających zaspokojeniu z masy upadłości, w okresie od daty ogłoszenia upadłości?"

podjął uchwałę:

Roszczenie o odsetki za okres po ogłoszeniu upadłości może być dochodzone przeciw upadłemu w drodze powództwa nawet przed zakończeniem postępowania upadłościowego.

UZASADNIENIE

Rozpoznając apelację pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego zasądającego od pozwanego odsetki ustawowe (od należności głównych uznanych w postępowaniu upadłościowym) za czas po ogłoszeniu upadłości do dnia zapłaty z ograniczeniem odpowiedzialności pozwanego do majątku nieobjętego masą upadłości, Sąd Okręgowy w K. powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionych Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniach prawnych, przytoczonych na wstępie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przed przystąpieniem do rozważań należy stwierdzić, że przedstawione zagadnienia prawne obejmują stan prawny powstały na tle przepisów ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze (jedn. tekst: Dz. U. z 2012 r., poz. 1112 ze zm. - dalej: "Pr.u.n."). Wprawdzie z dniem 1 stycznia 2016 r. dokonane zostały zmiany tej ustawy, w tym zmiana nazwy, jednakże stosownie do art. 449 ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne (Dz. U. z 2015 r., poz. 978, ze zm.) w sprawach, w których przed dniem wejścia w życie ustawy wpłynął wniosek o ogłoszenie upadłości, stosuje się przepisy dotychczasowe.

Prawo upadłościowe przewiduje odrębny, obligatoryjny i wyłączny - w stosunku do kodeksowego postępowania rozpoznawczego - tryb dochodzenia wierzytelności upadłościowych w stosunku do upadłego przez jego wierzycieli po ogłoszeniu upadłości. Jest to tryb zgłoszenia tych wierzytelności sędziemu komisarzowi celem ich ustalenia i zaspokojenia z funduszu masy upadłości. Zasadzie tej dają wyraz przede wszystkim przepisy art. 144, 145, 263 Pr.u.n., oraz art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. Według tych przepisów „postępowania sądowe” dotyczą wierzytelności wywodzących się ze stosunków prawnych powstałych przed dniem ogłoszenia upadłości (art. 51 ust. 1 pkt 4 Pr.u.n.), które podlegają zaspokojeniu wyłącznie z masy upadłości, czyli z majątku upadłego przeznaczonego na zaspokojenie wierzycieli (art. 61 i 62 Pr.u.n.). Prawo upadłościowe konsekwentnie reguluje

także odrębny - w stosunku do sądowego i administracyjnego postępowania egzekucyjnego - tryb przymusowego zaspokojenia wierzycieli upadłego (art. 146 Pr.u.n.). Sformułowanie, że wierzytelność podlega „zaspokojeniu z masy upadłości” podkreśla tę istotną właściwość, że na zaspokojenie wierzycieli przeznaczają się określone mienie upadłego (aspekt przedmiotowy), mniej istotne jest kto faktycznie zaspokaja wierzycieli lub kto zarządza tym mieniem (aspekt podmiotowy). W systemie upadłości likwidacyjnej, o jaką chodzi w przedstawionych zagadnieniach, zarząd masą upadłości odbierany jest upadłemu i powierzany syndykowi pod nadzorem sędziego komisarza.

Sąd Okręgowy wyraził wątpliwość, czy mimo ogłoszenia upadłości likwidacyjnej odsetki ustawowe nalicza się w stosunku do upadłego, także za okres od dnia ogłoszenia upadłości do dnia zapłaty, skoro z powodu braku możliwości sprawowania zarządu masą upadłości upadły nie ma prawnej możliwości spełnienia wymagalnych zobowiązań pieniężnych, przez co należy wykluczyć, że pozostaje w stanie spóźnienia z zapłatą tych zobowiązań.

Z art. 481 § 1 k.c. wynika, że odsetki przysługują za czas opóźnienia, chociażby wierzyciel nie poniósł żadnej szkody i opóźnienie było następstwem okoliczności, za które dłużnik nie odpowiada. Niepodobna przyjąć, że powstanie stanu niewypłacalności dłużnika mogłoby stanowić okoliczność usprawiedliwiającą upadłego przed zapłatą odsetek wierzycielom. Powszechnie przyjmuje się zarówno w doktrynie jak i orzecznictwie, że nadal aktualny jest pogląd wyrażony w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1992 r., III CZP 23/92, (OSN 1992, nr 9, poz. 164), wywiedziony z regulacji zawartej w art. 33 ust. 1 dawnego prawa upadłościowego, iż mimo ogłoszenia upadłości odsetki ustawowe nalicza się w stosunku do upadłego, także za okres od dnia ogłoszenia upadłości do dnia zapłaty, z tym że nie podlegają one zaspokojeniu z masy upadłości i w trybie zgłoszenia wierzytelności do masy (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 30 marca 1992 r., III CZP 23/92, OSN 1992, nr 9, poz. 164., wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 października 2003 r. (II CK 67/02, nie publ.).

Przeciwko sugestii interpretacyjnej, jakoby obowiązek odsetkowy upadłego wygasał za okres od dnia ogłoszenia upadłości przemawia wykładnia językowa

art. 92 § 1 Pr. un., który stanowi, że „z masy upadłości nie mogą być zaspokajane odsetki od wierzytelności, należne od upadłego, za okres do dnia ogłoszenia upadłości”. Zatem *a contrario*, odsetki te mogą być zaspokajane z innego - niż masa upadłości - mienia upadłego.

Do tego samego wniosku prowadzi konfrontacja treści art. 92 § 1 Pr.u.n. z art. 33 § 1 dawnego prawa upadłościowego. O ile bowiem art. 33 § 1 dawnego prawa upadłościowego stanowił, że „odsetki od wierzytelności, przypadających od upadłego, nie biegną w stosunku do masy od daty ogłoszenia upadłości” to art. 92 § 1 Pr.u.n. stanowi, że „z masy upadłości mogą być zaspokojone odsetki od wierzytelności, należne od upadłego, za okres do dnia ogłoszenia upadłości”. Obecnie ustawodawca reguluje *expressis verbis* tylko niedopuszczalność zaspokajania tych odsetek z masy upadłości, z czego wynika niedopuszczalność ich dochodzenia w trybie zgłoszenia w postępowaniu upadłościowym sędziemu komisarzowi. Przepis art. 92 § 1 Pr.u.n. w żaden sposób nie reguluje innych zagadnień dotyczących tych odsetek

Reasumując, roszczenia o odsetki za okres po ogłoszeniu upadłości można dochodzić przeciw upadłemu w drodze powództwa, skoro nie podlega ono zaspokojeniu z masy upadłości i nie może być dochodzone w trybie zgłoszenia wierzytelności. Natomiast, jak podkreśla Sąd Okręgowy, nasuwa się wątpliwość, czy roszczenie to może być dochodzone przez wierzyciela jeszcze w toku postępowaniu upadłościowego, czy dopiero po jego zakończeniu. W tej kwestii w doktrynie zarysowała się rozbieżność.

Stosownie do części doktryny roszczenie to może być dochodzone po zakończeniu postępowania upadłościowego. Takie też stanowisko zajął Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały z dnia 30 marca 1992 r. (III CZP 23/92, OSNC 1992, nr 9, poz. 164) oraz orzeczeniu z dnia 1 października 2003 r. (II CK 67/02, nie publ.). Znajduje ono uzasadnienie w tym, że co do zasady postępowanie upadłościowe kończy się całkowitą likwidacją majątku dłużnika i dopiero po jego zakończeniu możliwe jest ustalenie, czy pozostał jakiś majątek po zaspokojeniu wierzytelności zgłoszonych w postępowaniu upadłościowym, do którego można by

skierować egzekucję należności odsetkowych. Dopóki bowiem trwa postępowanie upadłościowe egzekucja taka przeciwko upadłemu nie byłaby możliwa.

W argumentacji przytaczanej przeciwko temu stanowisku, którego Sąd Najwyższy w składzie orzekającym przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienia prawne nie podziela, wskazuje się, że pomija ono argument odwołujący się do konieczności podjęcia przez wierzyciela działania zapobiegającego przedawnieniu.

Z art. 144 Pr.u.n. wynika jednoznacznie, że postępowania sądowe mogą być prowadzone jedynie przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy dotyczą one masy upadłości. Stwierdzenie to jest oczywiste, skoro art. 144 ust. 1 Pr.u.n. i związane z nim przepisy art. 174 § 1 pkt 4 i 180 § 1 pkt 5 k.p.c. nie obejmują postępowań, które dotyczą majątku (mienia) niewchodzącego w skład masy upadłości (*argumentum a contrario*). Skoro nie jest możliwe dochodzenie tych odsetek przeciwko syndykowi, to nie dojdzie przez zgłoszenie samej wierzytelności głównej, do przerwy przedawnienia roszczenia o ich zapłatę w świetle art. 123 § 1 pkt 1 k.c. Zatem argument o konieczności wytoczenia powództwa przeciwko upadłemu w toku postępowania upadłościowego z uwagi na możliwość przedawnienia roszczenia o odsetki za okres od dnia ogłoszenia upadłości jest oczywiście zasadny z uwagi na brzmienie art. 123 § 1 pkt 1 k.c. i art. 92 § 1 Pr.u.n.

Przedstawione rozważania prowadzą do wniosku, że roszczenie o odsetki za okres po ogłoszeniu upadłości może być dochodzone przeciw upadłemu w drodze powództwa nawet przed zakończeniem postępowania upadłościowego.

Tego wniosku nie podważa wątpliwość Sądu Okręgowego co do możliwości podjęcia przez sąd zawieszono postępowania cywilnego tylko w zakresie odsetek od dnia ogłoszenia upadłości w trakcie trwania postępowania upadłościowego. Skoro dopuszczalne jest wytoczenie powództwa o zapłatę tych odsetek, to tym bardziej dopuszczalne jest podjęcie zawieszono wcześniej postępowania, w którym odsetki te stanowiły roszczenie ubocznie dochodzone wraz z należnością główną (*argumentum a maiori ad minus*). Sąd ma zawsze obowiązek podjąć zawieszono postępowanie „gdy ustanie przyczyna zawieszenia”, a tym bardziej, gdy postępowanie zostało zawieszono mimo rzeczywistego braku okoliczności uzasadniającej jego zawieszenie. Nie jest dostatecznym argumentem

do jego zawieszania określona przez Sąd Okręgowy „dwutorowość” orzekania o roszczeniu głównym, skoro w myśl art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c., zawieszenie postępowania cywilnego odnosi się do postępowań dotyczących "mienia wchodzącego w skład masy upadłości”.

Z tych względów należało podjąć uchwałę, jak na wstępie.

kc

jw